

Ιστορικά - Έθνικά

■ Μνήμη Γενοκτονίας τῶν Ἀρμενίων

Τὸ προσφυγικὸ Δουργούτι, ὁ Φιλέλληνας μάρτυς καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου τῶν Ἀρμενίων*

Ἡμέρα Μνήμης τῆς Γενοκτονίας τῶν Ἀρμενίων ἔχει ἀνακηρυχθεῖ ἡ 24ῃ Ἀπριλίου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς συστηματικῆς ἐξολοθρευσεως ἐνάμισυ ἑκατομμυρίου Ἀρμενίων Χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Εἶναι [τὸ 2018] ἡ 103ῃ Ἐπέτειος τῆς Γενοκτονίας τῶν Ἀρμενίων καὶ ἡ 100ῃ Ἐπέτειος ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἀνεξαρτήτου Ἀρμενίας.

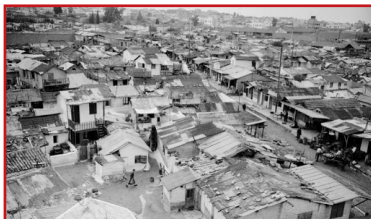
Ὡστόσο, ἡ Γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων εἶχε ξεκινήσει περίπου μία εικοσαετία ἐνωρίτερα (1894–1896), γεγονός ποὺ ἔκανε τὴν «Ἐστία», παρουσιάζοντας τὸ «Ἀρμενικὸ ζήτημα» καὶ δημοσιεύοντας στοιχεῖα γιὰ τὶς σφαγές, νὰ γράφει: «Πῶς νὰ μὴ συμπαθῶμεν τοὺς Ἀρμενίους; Ἀνήκομεν εἰς τὸ αὐτὸ θρήσκευμα τῆς δυστυχίας· ἐβαπτίσθημεν καὶ οἱ δύο λαοὶ εἰς τὰ δάκρυα».

Ἡ Ἑλλὰς λειτούργησε κατὰ καιροὺς ὡς κοιτίδα φιλοξενίας γιὰ τοὺς καταδιωγμένους Ἀρμενίους, τοὺς ὁποίους τὸ αἱματοβαμμένο χατζάρι τῶν Τούρκων προσπάθησε ἐπανειλημμένως νὰ ἀφανίσει ἀπὸ προσώπου γῆς.

Μὲ ἀφορμὴ τὴν **Ἡμέρα Μνήμης**, ἐπιλέγουμε νὰ ἐπικεντρώσουμε τὸ ἐνδιαφέρον μας στὸν πιδ ἄγνωστο συνοικισμό ποὺ ἰδρύθηκε στὴν Ἀθήνα, φιλοξενώντας Ἀρμενίους πρόσφυγες, δηλαδὴ τὸ **Δουργούτι**.

Ἐπίσης στὸν Ἐθνικὸ Ποιητὴ καὶ τὸν Ὕμνο τῶν Ἀρμενίων, τὸν ὁποῖο μεταφρασμένο στὰ Ἑλληνικὰ παρουσίασε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ «Ἐστία» τὸ 1895, στὴν προσωπικότητα ἐνὸς ἀγνώστου στὸ εὐρὸ κοινὸ Φιλέλληνας καὶ Φιλαρμενίου Ἴρλανδοῦ μελετητοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ ἀρχεῖο τῆς «Ἐστίας» ἀποτελεῖ ἀκένωτη πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες τοῦ Ἀρμενικοῦ λαοῦ.

Ἄποψιν τοῦ Δουργούτιου (1955).

* * *

Πότε και πώς μετεφράσθη και έδημοσιεύθη ό Έθνικὸς Ὕμνος τῶν Ἀρμενίων στὴν Ἑλλάδα

Ὅταν έγιναν γνωστὲς οἱ πρώτες σφαγὲς Ἀρμενίων στὴν Ἀθήνα, ἡ «Ἐστία» (27 Μαΐου 1895) ἔσπευδε νὰ στηρίξει τὸν ἀγῶνα τῶν Ἀρμενίων, σημειώνοντας ὅτι «ἡ κοινὴ συμφορὰ προσεγγίζει τοὺς δυστυχεῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὁ κοινὸς πόνος τῶν γίνεται δεσμός των. Ἡ κραυγὴ τοῦ ἄλγους τοῦ ἐνὸς φέρει εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἄλλου τὴν ἰδικὴν του κραυγὴν. Τὸ αἷμα ἔχει εἰς ὅλας τὰς φλέβας τὸ αὐτὸ χρῶμα, ὁ δὲ ἰδὼν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας χυνόμενον τὸ ἰδικόν του βλέπων τώρα ἄλλο ρέον νομίζει ὅτι εἶναι ἀκόμη τὸ ἰδικόν του. Οἱ κτύποι τοῦ γιαταγανίου οἱ καταφερόμενοι κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἀφυπνίζουν ἐν ἡμῖν ἀναμνήσεις κρεουργήσεων. Εἶναι ἡ αὐτὴ χεὶρ ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, περὶ ἄλλους τραχήλους. Εἶναι ὁ αὐτὸς βρόγχος»!

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις, ἡ «Ἐστία» ἦταν ἡ ἔφημερὶς ἡ ὁποία στηρίξε τοὺς Ἀρμενίους καὶ τὸν ἀγῶνα τοὺς ἴσως ὅσο καμμία ἄλλη. Δημοσιεύοντας εἰδήσεις, πολιτικὲς ἀναλύσεις, χρονογραφήματα, ἱστορικὰ καὶ πάσης φύσεως κείμενα, δημοσιοποιῶσε τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζαν καὶ τὶς θέσεις τοὺς, καὶ προέβαινε σὲ δημοσιογραφικὲς ἐκστρατεῖες ὑποστηρίξεώς τοὺς.

Τὸ 1895 εἶχε ἐξαπολυθεῖ τὸ κύμα διώξεων καὶ δολοφονιῶν, καὶ ἡ ἔφημερὶς ἐπέλεξε νὰ προσφέρει μεταφρασμένο τὸν Ἐθνικὸ Ὕμνο τῶν Ἀρμενίων στὸ ἑλληνικὸ κοινόν. Πρόκειται γιὰ ἓνα σπουδαῖο τεκμήριο στὴν ἱστορία τῶν Ἀρμενίων.

Μικαὲλ Ναλμπαντιὰν

Ἐθνικὸς Ποιητὴς καὶ στιχουργὸς τοῦ Ἐθνικοῦ τοὺς Ὕμνου εἶναι ὁ Μικαὲλ Ναλμπαντιὰν (Mikael Nalbandian, 1829–1866).

Συγγραφεὺς καὶ ἐπαναστάτης, σπούδασε στὸ κρατικὸ πανεπιστήμιο Λεμονόσωφ τῆς Μόσχας, ταξίδεψε σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη, ἴδρυσε δική του ὀργάνωση καὶ περιοδικὸ καὶ ἀφιέρωσε τὴν ζωὴ του στὴν Ἐλευθερία. Ἐφυλακίσθη ἐπανειλημμένως, ἐνῶ πέθανε ἀπὸ φυματίωση σὲ ρωσικὴ φυλακὴ.

Οἱ Ἀρμένιοι διέθεταν πλουσία φιλολογία, ἡ ὁποία προσεῖλκε τὰ βλέμματα καὶ λόγῳ τῆς διαρκoῦς ἀνακινήσεως τοῦ Ἀρμενικοῦ ζητήματος. Πολλὰ ποιήματα μετεφράζοντο καὶ στὰ ἑλληνικά, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ πατριωτικὰ ποιήματα τοῦ Ναλμπαντιὰν, ὁ ὁποῖος εἶχε καταδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν ρωσικὴ κυβέρνησις γιὰ τὶς φιλελεύθερες ιδέες του.

Στις ἀρχὴ προορίζετο γιὰ τὸν ἱερατικὸ κλάδο, ἀλλὰ ἐν τέλει σπούδασε Ἱατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μόσχας καὶ μὲ ἕναν συμπατριώτη του ἐξέδωσαν σπουδαῖο φιλολογικὸ περιοδικό. **Τ**αξίδευσσε σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη ἀλλὰ καὶ στὴν Ἰνδία, ἐνῶ ἴδρυσσε στὴν Κωνσταντινούπολη μυστικὴ ἀρμενικὴ ὀργάνωση. **Σ**τὸ Λονδίνο δημιούργησε φιλικὲς σχέσεις μὲ προσωπικότητες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀναρχισμοῦ (Χέζεν, Ὀγκάρεβ, Μπακούνιν κ.ἄ.). **Ἐ**πηρασμένος ἀπὸ τὴν κατάσταση δουλείας ποὺ εὕρισκετο ἡ πατρίδα του, πίστευε πὼς ἡ μόνη λύσις ἦταν ἡ ἐξέγερσις. **Τ**ελικῶς συνελήφθη, ἐξορίσθη καὶ πέθανε ἀπὸ φυματίωση σὲ ἡλικία 37 ἐτῶν.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸ ἔργο τοῦ Ναλμπαντιὰν ἐθεωρήθη ὁ «Ὑμνος τῆς Ἐλευθερίας» ποὺ ἦταν δέκα τετράστιχα ἀπὸ ἕνα ποιημά του. **Δ**ικαιολογημένως προεκάλεσαν συγκίνηση στοὺς Ἕλληνες ἀναγνώστες, οἱ ὁποῖοι ἐβλεπαν ὁμοιότητες μὲ τὰ δικά τους συναισθήματα καὶ τὶς σκλαβωμένες πατρίδες τους.

«Πρὶν συλλαβίσω, πρὶν νὰ πῶ: / Μάννα – Πατέρα, ἀκόμα / Τὴ Λευτεριά ξεστόμισε / Τὸ παιδικό μου στόμα», ἀνέφερε ἕνα ἀκόμη τετράστιχο, ἐνῶ ὁ Ὑμνος ἐκκλίνει ὡς ἐξῆς: **«Ἐ**γὼ κρεμάλα καὶ σφαγὴ / Καθόλου δὲν τρομάζω / Ἄφοβος πάντα, Λευτεριά! / Καὶ Λευτεριά! φωνάζω».

Οἱ στίχοι του μελοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν συνθέτη Μπαρσέκ Κανατσιὰν (1885–1967). **Ἐ**πίσημος Ἐθνικὸς Ὑμνος –ποὺ χρησιμοποιεῖ σήμερα ἡ Ἀρμενία– ἐκαθιερώθη τὸ 1991, βασιζέται δὲ στὸν παλαιὸ Ὑμνο ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ἄλλους στίχους.

Ἐπίσκεψις στὸ προσφυγικὸ Ἀρμενικὸ Δουργοῦτι τοῦ 1923

Τὴν περιοχὴ ποὺ οἱ νεώτεροι γνωρίζουμε ὡς Προσφυγικὰ τοῦ Νέου Κόσμου ἢ Δουργοῦτι διάλεξε τὸ «Τάγμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας» ἢ «Τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν» νὰ ἀγοράσει γιὰ τὴν δημιουργία ὑποδομῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν προσφύγων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πλημμυρίσει τὴν Ἑλλάδα τὴν δευτέρη καὶ τὴν τρίτη δεκαετία τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Μόνον οἱ Ἀρμένιοι πρόσφυγες ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιά, τὴν δεκαετία 1914–1924, ἀνήρχοντο σὲ μερικὲς δεκάδες χιλιάδες!

Σὲ ιδιόκτητο λοιπὸν οἰκόπεδο, στὸ

πλάϊ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ καὶ στὴν θέση «Δουργοῦτι», οἱ Ἴπότες ἀνήγειραν προσφυγικὸ συνοικισμό πὸν περιελάμβανε εἴκοσι τέσσερεις οἰκίσκους, στοὺς ὁποίους εἶχαν ἐγκατασταθεῖ Ἕλληνες καί, κυρίως, Ἀρμένιοι πρόσφυγες. **Τὸ** 1926 δώρισαν τὸν συνοικισμό αὐτὸ στὸν Ἑλληνικὸ Ἐρυθρὸ Σταυρὸ, μὲ τὴν προϋπόθεση νὰ συνεχισθεῖ ἡ χρησιμοποίησίς του γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση φιλανθρωπικῶν σκοπῶν.

Ἔτσι ἄρχιζε ἡ ἀποκατάστασις ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ προσφύγων πὸν ξέφυγαν ἀπὸ τὸ μένος τῶν Τούρκων σφαγέων.

Ὁ Ταγματάρχης Ἀράμ Καϊζάκ σὲ σκίτσο τῆς ἐποχῆς.

Ὁ Ταγματάρχης Καϊζάκ

Ὅταν κατεβάλλετο προσπάθεια νὰ δημιουργηθεῖ ὁ πρόχειρος συνοικισμὸς ἀπὸ τοὺς Ἴπότες (Ἰούλιος 1923), ὁ δημοσιογράφος Φῶτος Σκοτάδης καὶ ὁ σκιτσογράφος Χόροβιτς ἐπεσκέφθησαν τὸν συνοικισμό καταγράφοντας τὶς ἐντυπώσεις τους. **Τὸ** ἀποτελεσμα ὑπῆρξε ἐντυπωσιακό. **Παθητικὰ** τραγούδια, ὀλόγιομο φεγγάρι, πρόχειρα τσαντίρια καὶ σπίτια κτισμένα σὲ μιὰ νύκτα. **Κάποιοι** κυνηγημένοι τῆς μοίρας ἔλεγαν τὸ τραγοῦδι τοῦ πόνου πὸν ἐξιστοροῦσε τὰ πάθη τῆς φυλῆς τους. **Ἦταν** μιὰ μικρὴ πολιτεία πέντε χιλιάδων ἀνθρώπων πὸν εἶχε ξεφυτρώσει στὴν μέση τῶν Ἀθηνῶν. **Ἀλλὰ** δὲν τῆς ἔλειπε τίποτε. **Διέθετε** βιομηχανία, ἐμπόριο καὶ τέχνη! **Κινηματογράφο,** ἠλεκτρικὸ φῶς, καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, τσαγκάρικα, μακάλικα, μανάβικα, χασάπικα... **Ἀὐτὸ** καὶ κάποια «μάγισσα», ὅπως στὰ παραμύθια, εἶχε κτυπήσει τὸ μαγικὸ ραβδί της.

Πατριάρχης τῆς συνοικίας ἓνας γενναῖος ταγματάρχης τοῦ Ἰππικοῦ, ὁ Ἀράμ Καϊζάκ. **Φοροῦσε** στολὴ Ἕλληνας ἀξιωματικοῦ καὶ εἶχε πολεμήσει στὴν Κιλικία, ἐπὶ κεφαλῆς τετρακοσίων ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ Ντυφιέ. **Ὁ** λόγος τοῦ ἦταν διαταγὴ καὶ ὅλοι εἶχαν τὸ ὄνομά του στὰ χεῖλη τους. **Ἐκεῖνος** πρωτοστάτησε γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς φτωχῆς συνοικίας. **Ἡ** ἱστορία του ἦταν βγαλμένη ἀπὸ τὸ τουρκικὸ λεπίδι. **Οἱ** ἀδελφές του ἐπλανεύθησαν, ὁ πατέρας του ξεψύχησε, ἡ μάνα καὶ τὰ μικρὰ ἀδέλφια του σφάχτηκαν. **Ἐκεῖνος** ἐσώθη, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ του σκλήρυνε καὶ ἔγινε ἓνα μὲ τὸ σπαθὶ καὶ τὴν ἐκδίκηση! **Ἡ** Τουρκάλα γυναίκα του, μελαχρινὴ μὲ κάρβουνα μάτια, κρεμόταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ὑποταγμένη στὴν θέλησή του. **Ἡ** αἰώνια γυναίκα πὸν θαυμάζει τὸν δυνατὸ καὶ ζητεῖ κοντὰ του προστασία!

Μαγική Πολιτεία

Ο **ἐπισκέπτης** τῆς ἀρμενικῆς «μαγικῆς πολιτείας» συναντοῦσε σχολεῖα μέσα σὲ σκηνὲς καὶ πάνω σ' ἓνα τσαντίρι ὁ ξύλινος σταυρὸς ἔδειχνε τὴν ἐκκλησία. **Σ'** ἓνα ξύλινο σπίτι πραγματικὸ κοριτσομάζωμα. **Ἦ**ταν ἐργοστάσιο ταπητουργίας. **Κορίτσι** ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀργαλειό. **Παρακάτω** ὑφάντρες καὶ ἄλλοι ἀργαλειοί... **Κοπανέλια**, ἀντραντέδες, γιρλάντες, τορσόνια, μπιμπίλες κ.λπ. **Πιὸ** κάτω καταστήματα. **Ὀλόκληρα** ἐργοστάσια ὑποδηματοποιίας, ἀλλὰ καὶ ἐργοστάσιο μὲ λεμονάδες. **Παντοῦ** εἰκόνες μὲ τοὺς πατέρες τῆς φυλῆς ποὺ εἶχαν ἀφανίσει οἱ Τοῦρκοι. **Παντοῦ**, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, στὰ καταστήματα ἢ τὶς φτωχικὲς αὐλόθυρες, σιγοψιθύριζαν κάποιον θλιβερὸ τραγούδι.

Γυναῖκες μὲ ξέπλεκα μακρὰ μαλλιά καὶ ὀλόμαυρα μάτια, πονεμένες καὶ ντυμένες στὰ μαῦρα, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες μὲ πολύχρωμες φορεσιὲς ποὺ φάνταζαν σὰν λουλούδια μέσα στὰ λουλούδια τῶν περιβολιῶν ποὺ ἦταν σπαρμένα μπροστὰ στὰ πρόχειρα σπίτια.

Καὶ συνεχίζει τὸ ρεπορτάζ τῆς ἐποχῆς, κάνοντας λόγο γιὰ πανέμορφες Ἀρμενοπούλες: **«Ἀπάνω** σ' ἓνα πρόχειρο παλκοσένικο μιὰ Ἀρμενοπούλα μὲ τὴν φωνή της σκεπάζει ὅλες τὶς ἄλλες. **Τὴν** συνοδεύουν δύο ἄντρες μὲ κανόνι καὶ λαγοῦτο. **Τὸ** τραγούδι της θλιβερό. **Ἐκφράζει** βάσανα, πάθη, ἀνεκπλήρωτους πόθους. **Εἶναι** σὰν νὰ φωνάζει ἡ κόρη τῆς κατατρεγμένης γενιᾶς στὸν ἄντρα τὸν δυνατό: **Ἀγκάλιασέ** με, γιατί δὲν ξέρω ἂν αὔριο θὰ ὑπάρχουμε!»

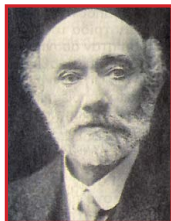
Αἰμίλιος Ντίλλων:

Ὁ Φιλέλλην καὶ Φιλαρμένιος μάρτυς τοῦ σφαγιασμοῦ τῶν Ἀρμενίων

Ἦπῆρξε σπουδαία φυσιογνωμία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Τύπου καὶ γνωστὸς στὴν Ἑλλάδα, λόγω τῆς ἐνασχολήσεώς του μὲ τὸ Κρητικὸ **Ζήτημα** καὶ τὴν ἐλληνικὴ πορεία στοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους.

Γεννηθεὶς ἀπὸ Ἴρλανδὸ πατέρα καὶ Ἀγγλίδα μητέρα, ἠκολούθησε ἱερατικὲς σπουδές. **Βυθίσθηκε** ὁμως στὴν μελέτη τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ παρηκολούθησε περισσότερες ἀπὸ τρεῖς πανεπιστημιακὲς σχολές.

Ὁ κοσμοπολίτης Αἰμίλιος Τζ. Ντίλλων (Emile Joseph Dillon, Δουβλίνο 1854-Βαρκελώνη 1933), γνώρισε δεκάδες χῶρες καὶ ἀγάπησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀρμενία. **Σὲ** ἡλικία 33 ἐτῶν, δι-

ορίσθη ανταποκριτής του «Daily-Telegraph» στην Ρωσία, θέση που διετήρησε επί 27 έτη. Διέσχισε πολλές φορές την Ύφήλιο. Τὴν Εὐρώπη, τὴν Ἑγγὺς καὶ Ἄπω Ἀνατολή, τὴν Νότιο Ἀμερική. Ὅπου «μύριζε μαπαοῦτι» ἔφθανε πρῶτος καὶ καλύτερος!

Ἀποκαλύψεις

Τολμηρός, ἀεικίνητος, ἐπιτήδειος καὶ εἰδικὸς στὶς μεταμφιέσεις, συνέλεγε πληροφορίες μὲ ἔντονο δημοσιογραφικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ χρήσιμες στοὺς ἰθύνοντες τῆς χώρας του. Ἔδρασε κυρίως κατὰ τὸν ρωσο-ιαπωνικὸ πόλεμο, τὶς σφαγὲς τῆς Ἀρμενίας, τὸν Ἰσπανο-αμερικανικὸ πόλεμο, τὴν πορτογαλικὴ ἐπανάσταση καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῆς τελευταίας κρητικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων.

Παρὼν στὶς ἀρμενικὲς σφαγὲς, ὑπῆρξε ὁ ἀδιάψευστος μάρτυς τῶν τουρκικῶν θηριωδιῶν. Ξεσήκωσε θύελλα ἀντιδράσεων στὴν Εὐρώπη μὲ τὶς ἀνταποκρίσεις του. Μεταμφιεσμένος σὲ γυναίκα, παρακολουθοῦσε ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ κατέγραφε μὲ ἀκρίβεια τὰ γεγονότα σὲ ἐκθέσεις, οἱ ὁποῖες ὁδήγησαν στὴν καταδίκη τῶν Τούρκων. Στὴν Κρήτη μετεμφιέσθη σὲ Μοναχό. Ὁ θρῦλος μάλιστα τὸν θέλει νὰ εὐλογεῖ τὸν Ἰταλὸ ναύαρχο καὶ νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, τὸν ὁποῖο γνώρισε καὶ συνεδέθη στενωῶς μαζί του.

Βάσει τῶν τεκμηρίων πὸ δημοσιοποίησε ὁ Ντίλλον γιὰ τὸ Ἀρμενικὸ Ζήτημα, ὁ Σουλτάνος Ἀβδουλ Χαμίτ Β΄, μολοντί ἡ μητέρα του ἦταν Ἀρμένισσα, διέταξε ἀπὸ τὸ 1895 τὶς σφαγὲς Ἀρμενίων σὲ Κωνσταντινούπολη, Κιλικία καὶ Καύκασο. Δεκάδες χιλιάδες ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα ἐσφάγησαν ἀνελέητα.

Ἀργότερα δὲ συμμετεῖχε στὶς ἀποκαλύψεις γιὰ τὴν μεγάλη **Γενοκτονία**, ὅταν ξεκληρίσθηκαν περισσότεροι ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριο Ἀρμένιοι. Ἐσφάζοντο, τὰ κορίτσια ὁδηγοῦντο βιαίως στὰ χαρέμια, τὰ παιδιὰ ἀνασκολοπιζόντο καὶ ὁ Ταλαὰτ ἐκαυχᾶτο, στὰ τέλη 1915, πὼς τὸ Ἀρμενικὸ Ζήτημα εἶχε πλέον λυθεῖ καὶ δὲν ὑφίστατο στὴν Τουρκία.

Φιλέλληνη

Σπουδαία τεκμήρια γιὰ τὴν φιλελληνικὴ δράση τοῦ Ντίλλον διέσωσε ὁ Νικόλαος Λεβίδης. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Κυβερνήτη -τότε- «Ἀτμομυοδρόμωνος» Παῦλο Κουντουριώτη.

Αποκαλύπτεται, ὅτι ὑπῆρξε ἡ μόνη πηγή πληροφοριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ γιὰ τὴν γενικώτερη πολεμικὴ κίνηση καὶ τὴν κατάσταση ποῦ ἐπικρατοῦσε στὸ νησί [τὴν Κρήτη] μετὰ τὴν διακοπὴ τῆς ἐπικοινωνίας.

Ὁ Κουντουριώτης, μὲ ἐμπιστευτικὸ τηλεγράφημα, ζητοῦσε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση νὰ ἐκφράσει τὴν εὐαρέσκειά της στὸν ἀνταποκριτὴ γιὰ νὰ τὸν ἀνταμείψει ἠθικῶς γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον, «ὄπερ ἐπιδεικνύει ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων συμφερόντων καὶ διὰ τὸν ἄκρατον αὐτοῦ φιλελληνισμόν».

Τύπος
Ἀρμενίου

Ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμό τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ὁ Ντίλλον ξεσήκωσε τὴν Εὐρώπη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μέσῳ τῶν ἀνταποκρίσεων τοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς Κυβερνήσεως Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Γαλλίας μέσῳ τῶν ἐκθέσεων τοῦ ποῦ διεκρίνοντο γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῶν πληροφοριῶν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν κρίσεων του.

Χαρτογραφοῦσε τὴν κινητικότητα στὴν Κρήτη, τὴν στάση τῶν Μουσουλμάνων, τὸν ὄπλισμό καὶ τὰ σχέδιά τους, καθὼς καὶ τῆς κινήσεις τῶν ἀγνημάτων τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ ἐνημέρωνε ἐγγράφως τοὺς Ἑλληνας ἀξιωματικούς. **Οἱ** πληροφορίες τοῦ χρησίμευαν γιὰ τὸν ἀνεφοδιασμό τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων μὲ τρόφιμα καὶ ὄπλισμό.

«Θὰ ἤμουν εὐτυχὴς ἐὰν μπορούσα νὰ σφίξω τὸ χέρι σας» ἔγραφε τὸ 1897 στὸν Κουντουριώτη, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε «ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ντίλλον σελαγίζουσαν πάλιν τὴν χορείαν τῶν Ἀγγλων Φιλελλήνων τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως ἡμῶν».

Γράφοντας πρὸς τὸν Ἑλληνα Ὑπουργὸ Ναυτικῶν Νικόλαο Λεβίδη, τὸν Μάρτιο 1897, τὸν ἐνημέρωνε γιὰ τὴν κρατοῦσα κατάσταση στὴν ἐπαναστατημένη Κρήτη καὶ ἀφοῦ ἐπεσήμαινε πὼς θὰ ἦταν ἰδιαιτέρως εὐτυχὴς ἐὰν ἐφαίνετο χρήσιμος, δήλωνε: **«Κ**ατανοῶ καὶ θαυμάζω τὸν ἡρωϊσμόν τῶν Ἑλλήνων ὡς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐμπνεῦσαν τὰς διαταγὰς, ἃς ἐδώκατε τοῖς ἀπογόνους τῶν περιφήμων πολεμιστῶν τοῦ 1821»!

Καθηγητὴς Ἀρμενικῶν

Ὁ Ντίλλον διετέλεσε Καθηγητὴς τῶν Σανσκριτικῶν, τῆς κλασσικῆς Ἀρμενικῆς Γλώσσης καὶ τῆς Συγκριτικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρκοβο.

Συνεδέθη στενῶς μὲ δύο πολιτικούς, τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο

καὶ τὸν Ρῶσσο Σεργκέι Βίτε, τὸν ὁποῖο συνώδευσε (1905) στὴν Εἰρηνευτικὴ Διάσκεψη, ὅπου ἐπισημῶς ἐτερματίσθη ὁ ρωσσο-ιαπωνικὸς πόλεμος.

Ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου καὶ ἡ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου (1913), μὲ τὶς ὁποῖες ἐδόθη τέλος στοὺς δύο Βαλκανικοὺς Πολέμους, ὑπεγράφησαν μὲ τὴν χρυσοῦ γραφίδα ποὺ εἶχε ὑπογραφεῖ ἡ Συνθήκη Εἰρήνης μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἰαπωνίας καὶ εἶχε δωρηθεῖ ἀπὸ τὸν Ρῶσσο ἀντιπρόσωπο στὸν Ντίλλον, γιὰ τὶς πολύτιμες ἐκδουλεύσεις του. **Ἐ**νυμφεύθη δύο φορές καὶ ἀπέκτησε τέσσερις υἱούς. **Π**έρασε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἐγκατεστημένος στὴν Βαρκελώνη τῆς Ἰσπανίας. □

(*) Ἐφημερ. «Ἐστία», 21-22 Ἀπριλίου 2018, σελ. 7. Τοῦ Ἐλευθερίου Γ. Σκιαδᾶ.

• Ἐπιμέλ. ἡμετ.